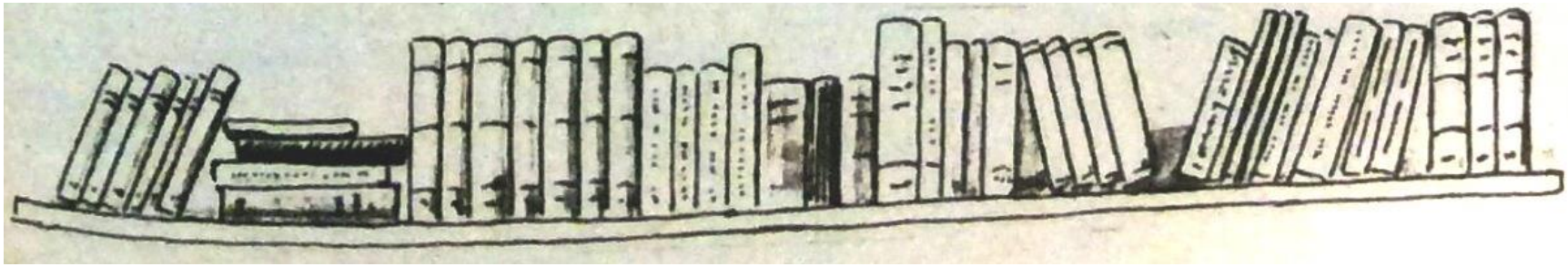

Obraz a problematika knižníc v knižných kalendároch

Knižnice ako fenomén kultúry a vzdelanosti

Martin 11. – 13. 05. 2016

Bronislava Svobodová
Lívia Kurucová

Kalendáre a knižná kultúra

Kalendáre – vhodný a relevantný zdroj informácií pre okruhy knižnej kultúry:

1. náuka o písme, rukopisy,
2. dejiny knihy, knihárstva,
3. dejiny kníhtlačiarstva a vydavateľstva,
4. čitateľstvo,
5. knižnice,
6. ústavy, spolky, spoločnosti, organizácie,
7. bibliografia,
8. typy dokumentov,
9. žurnalistika, novinárstvo, časopisectvo,
10. reklama, propagácia, inzeráty.

Knižnice v kalendároch

cca. 80 článkov

knižnica

- dôležitá inštitúcia v živote každého národa
- služba všetkým občanom
- prostriedok na sebavzdelávanie

„... prameň všestranného vzdelania, rozmnoží naše vedomosti, zošľachtí naše city a posilní našu vôľu.“ (Robotnícky kalendár 1922)

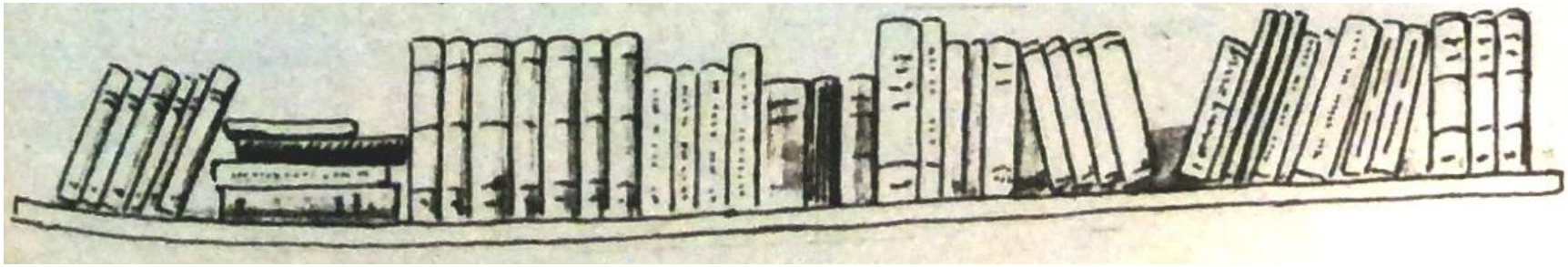

Tematiky v článkoch

- ~~Dejiny knižníc~~
- Ľudové knižnice
- Súkromné knižnice
- Jednotlivé knižnice
- Špeciálne knižnice (užšie profilovaný fond)
- Rôzne („štatistické informácie“, zoznamy kníh, inzeráty)

19. storočie

- Národno-obranný charakter článkov – apelovanie na zakladanie knižníc a aby knihy v nich boli v materinskom jazyku
- 60. – 80. roky – *Slowenský kalendár* – séria článkov venovaná cirkevným, obecným a školským knižniciam
- Kritika:
  - zásahov školských dozorcov proti školám a jednotlivcom
    - Ľudovít Rizner v Zemianskom Podhradí,
    - Ján Nemčák v Trenčianskej Teplej,
    - učiteľská preparandia v Trnave.
  - konfiškácií „nebezpečných“ kníh

Slowenský
Kalendár,
na obyčajný,
365 dní mojúci rok po narod. Krista Pána
1865.
Wydáwa
DANIEL LICHARD,
wysl. profesor, t. č. redaktor nowin Obsor-u.
Cena 30 kr. r. č.
W Skalici, 1865.
Tiskom Fr. X. Škarnicla Synow.

20. storočie – obecné knižnice

20. a 30. roky

- *Zákon č. 430/1919 Sb. z. a n. o verejných knižniciach obecných* a nariadenie vlády č. 607/1919 Sb. z. a n., ktorým sa zákon zavádzal do praxe
- Otázky zakladania, organizovania, správy, financovania a činnosti knižníc, ich materiálneho a personálneho zabezpečenia

Knihovník: „*...inteligentná osoba, ktorá sa v literatúre a správe knižničnej vyzná. Knihovník alebo jeho pomocníci nesmú mať chorobu chytľavú alebo ošklivosť vzbudzujúcu.*“ (Zákon č. 430/1919)

„Verejná knižnica je totiž školou dospelých, kde učí mnoho dobrých učiteľov všetkých národov a vekov.“ (Slovenský obrázkový kalendár, 1926)

- Výpravňa kníh pri Matici Slovenskej *(1925)*
  - Zoznam odporúčanej literatúry do obecných knižníc
    - verše, rozprávky, romány, poučné spisy, náučné knihy
  - *Príručka pre verejné knižnice na Slovensku* (Martin 1925)

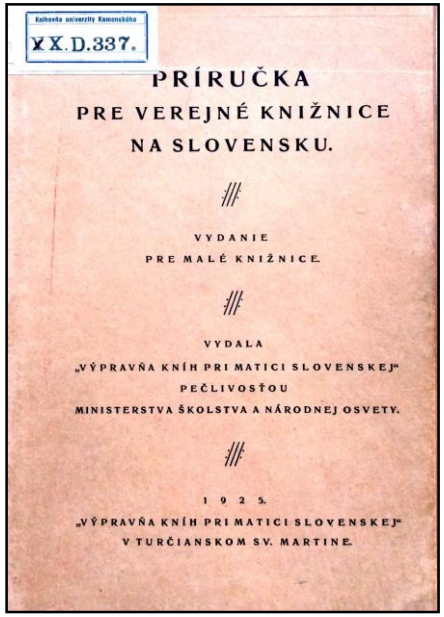
Knižnica univerzity Komenského
X X. D. 337.

PRÍRUČKA
PRE VEREJNÉ KNIŽNICE
NA SLOVENSKU.

VYDANIE
PRE MALÉ KNIŽNICE.

VYDALA
„VÝPRAVŇA KNÍH PRI MATICI SLOVENSKEJ"
PEČLIVOSŤOU
MINISTERSTVA ŠKOLSTVA A NÁRODNEJ OSVETY.

1 9 2 5.
„VÝPRAVŇA KNÍH PRI MATICI SLOVENSKEJ"
V TURČIANSKOM SV. MARTINE.

- Kladné hodnotenie a nadšenie novovzniknutej situácie na poli slovenského knihovníctva
- Položený základ dodnes fungujúcej knižničnej siete

Po roku 1945

- Bilancovanie škôd napáchaných počas vojnových rokov
- *Družstevná rodina* na rok *1948* – situácia knižníc po roku 1938 na odstúpenom území Maďarsku – vyraďovanie nevhodných kníh, pálenie a ničenie
  - zničených 77,72 % slovenských knižníc
- *Matičný kalendár* na rok *1949* – akcia „*Pomáhajme navráteným Slovákom*“ – MS – distribuovanie knižníc do navrátených obcí
  - obecné (375 knižníc),
  - žiacke (100 knižníc),
  - náučné (profesorské) (15 knižníc).

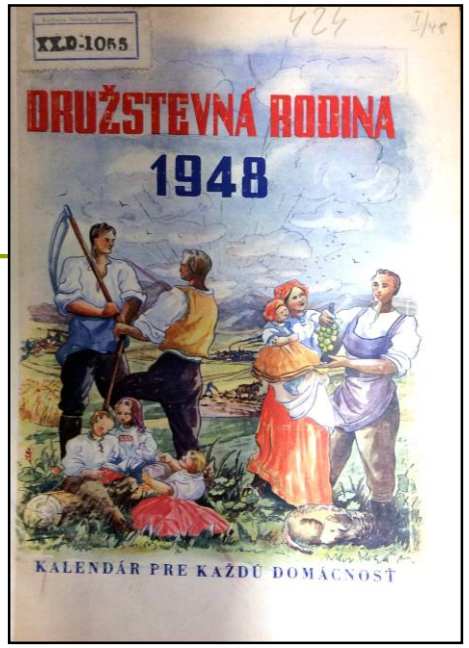

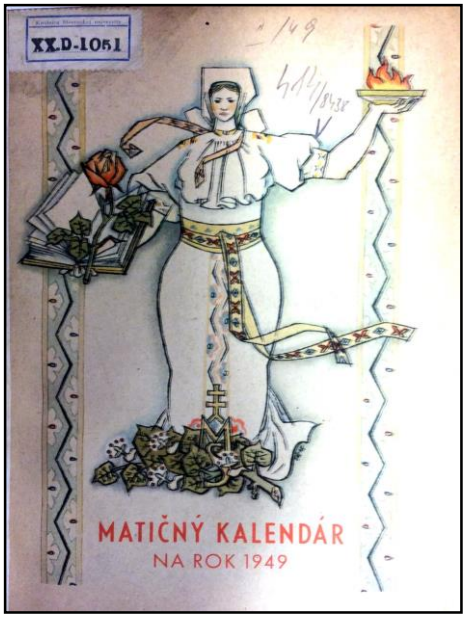

Súkromné knižnice

- Výzvy na systematické budovanie domácich knižníc
- *Veľký obrázkový poučno-zábavný kalendár* na rok *1942* – vzor Dánsko, kde:

  „... v každom roľníckom dome majú domácu knižnicu pozostávajúcu z odborných vedeckých a zábavných kníh.“

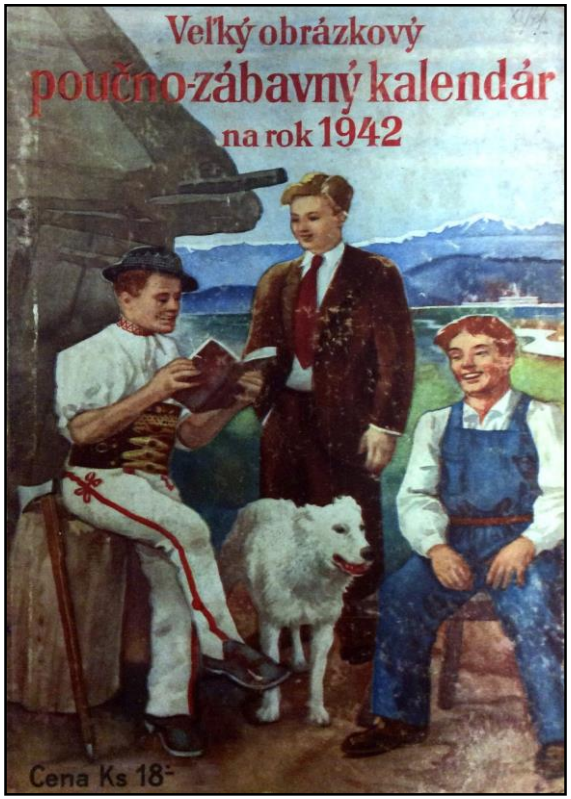

„Každý rok kúp aspoň jednu knižku.“ (Veľký obrázkový poučno-zábavný kalendár 1942)

„Súkromná knižnica je... vizitkou svojho majiteľa, no nemá slúžiť len na to, aby ju ukazoval... Je zrkadlom jeho záľub a záujmov, do istej miery i vedomostí.“ (Kalendár odborárov, 1960)

- *Kalendár odborárov* na rok *1960* – návod, čo do domácej knižnice:
  - 1. <u>základné diela politickej literatúry</u> (Marx, Engels, Lenin, Gottwald, Zápotocký),
  - 2. <u>príručné encyklopédie</u> (9-zv. sovietska encyklopédia, Slovenský príručný encyklopedický slovník),
  - 3. <u>odborná literatúra</u> – podľa povolania majiteľa,
  - 4. <u>jazykové slovníky a gramatiky</u> jazykov, ktoré ovládame a ktoré sa v budúcnosti chceme učiť, samozrejme slovenskú gramatiku a Pravidlá slovenského pravopisu,
  - 5. <u>populárno-náučné diela</u> (matematika, fyzika, chémia, história, vesmírne bádanie),
  - 6. <u>krásna literatúra</u>.

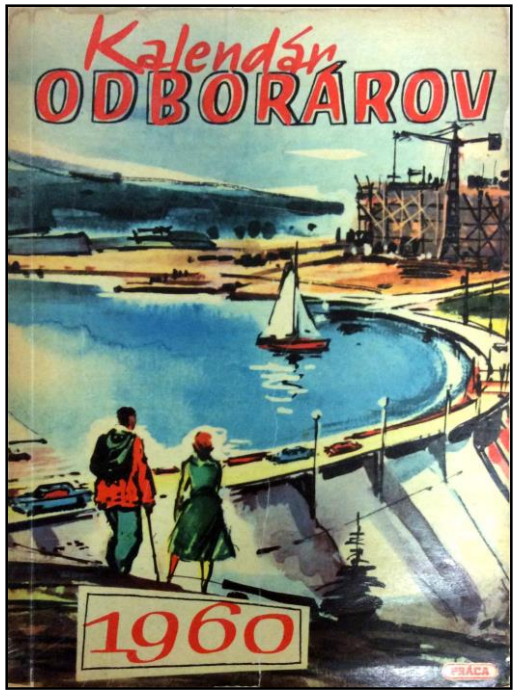

Jednotlivé knižnice

Apponyiovská knižnica v Prešporku

- *Neuer gemeinnuetziger und erheitender Vaterlaendischer Haus-Kalender* na rok *1830* – reportáž zo slávnostného otvorenia knižnice (13. jún 1827)
  - knihovník Karol Anton Gruber,
  - Collectio Monimentorum, quea in Memoriam Bibliothaecae Apponianae custodita sunt.

„Svieca je na to, aby svietila, a kniha na to, aby sa čítala!“ (Slovenský obrázkový kalendár, 1926)

Univerzitná knižnica v Bratislave

- *Kalendár Slovenskej ligy* na rok *1940*
  - prvá kultúrno-duchovná inštancia a najväčšia knižnica počtom publikácií (vyše 303 176 inventarizovaných zv.) a neprovinciálnym charakterom,
  - svet s osobitným životným rytmom, zvláštnosťami, pravidlami, krásou i tieňom,
  - Budova: „*šedá, nevhodná, úzka, skôr kláštor než svätyňa kníh či stánok kultúrneho dedičstva predkov, ťažko vykúriteľná, temná*“.

Špeciálne knižnice

- Detské knižnice, knižnice pre znevýhodnených používateľov, knižnice politických strán, závodné/podnikové, roľnícke, pedagogické, technické knižnice
- *Učiteľský kalendár na školský rok 1922/23* – detské knižnice a čitárne – vzor USA
  - Základné pravidlá:
    - Po vstupe do knižnice si umyť v predsieni ruky,
    - Vyhľadať knižku si mohli deti samé,
    - Po prečítaní vrátiť knihu na pôvodné miesto.
  - Čitárne prispôsobené detskému čitateľovi
    - Svetlé miestnosti,
    - Nízke stoly, stoličkami a police,
    - Na stenách obrazy a fotografie.
  - Fond:
    - obrázkové, rozprávkové, veršované, dobrodružné knihy, cestopisy, a pod.

Rôzne

- mestá a obce, v ktorých sa nachádzajú knižnice, niekedy aj s počtom zväzkov vo fonde,
- zoznamy (ne)odporúčanej literatúry,
- inzeráty na knihy a kníhkupectvá a pod.

Učiteľský kalendár 1922/23

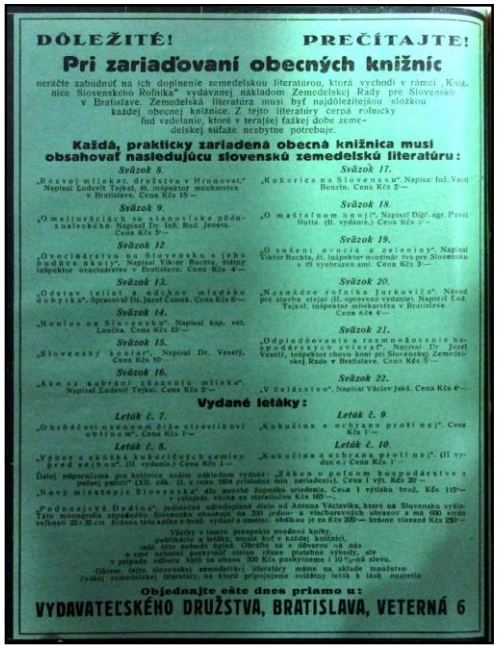

Ľudový hospodársky kalendár 1926

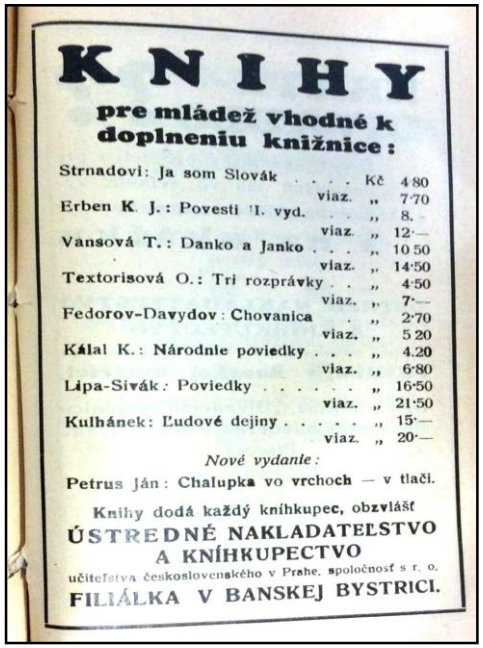

Kalendár a ročenka slovenského učiteľstva 1929/30

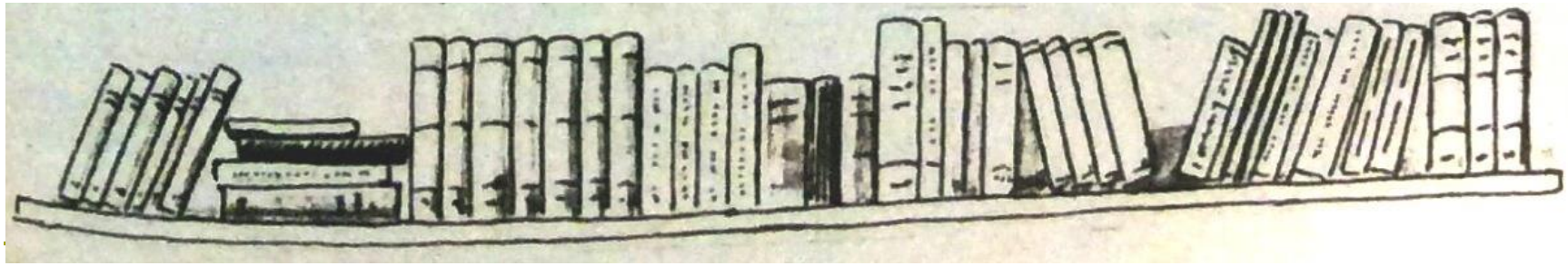

„Život je v knihách – v písaných odkazoch slávnych predkov.“ (Kalendár Slovenskej ligy, 1940)

Ďakujeme za pozornosť

bronislava.svobodova@ulib.sk
livia.kurucova@ulib.sk